

„Én 43, Imre 48 kiló”

Jámbor Ágnes és Patai Imre levelei a Lax-családhoz
(1945–1946)

Alább egy a holokausztot túlélő házaspár, Jámbor Ágnes és Patai Imre levelei olvashatók, amelyeket 1945–46-ban küldtek Lax Henriknek és feleségének, könyörögve kérve tőlük segítséget, hogy remélt kivándorlásukat segítsék, de addig is, amíg ez lehetséges lesz, Patai, aki mérnök és feltaláló volt, kaphassa a nyugati szakirodalmat, hogy dolgozni tudjon. A feleség, Jámbor Ágnes volt. Róluk az igen érdekes a lábjegyzetekben olvasható az apró betűs részlet: Két, önmagában lévő, túlélni és rendkívüli ember két kintést.

54

Szólni kell a címlélekezőnek még arra tavalyi nyári duplára Mártá Amerikába ni leveleit közöltük. ugyanannak a Lax leveleket az igen jó Henrik ((1894–1990), meg. Lax Henrik beodakint többek között családjá, Babits Mária Márai Sándor, Biró

A Lax család emíghetővé, hogy az amerívót is kezelte. Lax igen hamar dolgozni kezdett, kiterjedt pácientúrájába tartozott többek között Bartók Béla, Szigeti József, a hegedűművész, Igor Stravinsky, Greta Garbo, Molnár Ferenc, Márai Sándor, a Korda fivérek, Lesznai Anna, de ő volt a Kennedy család nőtagjainak orvosa is. Fia, a világhírű Lax Péter (1926) Wolf- és Abel-díjas matematikus. A harmadik nemzedéket képviselő James Lax, Lax Péter fia, nagyapja nyomdokát követve szintén orvos lett. Ő vette elő a család megőrizte leveleket, s ebből a gazdag anyagból készül most angol nyelvű kötet a New York-i és oxfordi székhelyű Berghahn Books kiadásában.

Teleki Pál utca 11. (1942, adományozó: Lissák Tivadar. Forrás: fortepan.hu)

neves zongoraművész dekes életrajzi adatok vashatók. Figyelem, tek nagyon informajelentőségének tudaismét alkotni akaró évébe nyerünk bete-

zettekről. Talán emaz olvasók, hogy a la számban Sárközi küldött háború utá-Ez a levélegyüttes házaspárnak szól, a híru belgyógyász, Lax illetve családjá őrizte tege volt itthon, és Vészi József és népes hály, Molnár Ferenc, Lajos.

rációját az tette lerikai követségi ügy-Henrik New Yorkban

P. Jámbor Ági¹ Lax Klárinak és Henrichnek

Pest 1945 október 13.

Kedves Klári és Heini,

végre alkalom kínálkozik arra, hogy néhány sort írjak Nektek. Hogy Ti jól vagytok, és minden kívánságtok szerint alakult, arról egész Pest beszél. Nem is gondoltuk másként, csak úgy, hogy kiutazástok sikerrel fog járni. Örömmel hallottam azt is, hogy a gyerekek milyen remekül fejlődnek!

Mióta Ti elmentetek, az élet kegyetlen iskolába vett minket. Először: volt egy kis gyermekünk; végre! Szegény kis Pétert hamar el kellett veszítenünk.

Azután jöttek az izgalmak. Egy detektívregényt megszégyenítő egyéni rémdrámát éltünk át! – Végre itthon vagyunk. – Az Istenhegyi úti ház 54 aknát kapott,² a Szent István körúti lakás kiegészítve és romokban, a csillagos házból lévő szobánk kiegészítve és romokban, holmiaink elrabolva. Szóval előlről kezddhetjük életünket felépíteni.

Klárrikám és Heinikém, szeretnénk *nagyon gyorsan* kijutni!!!!!! Kérlek, ha lehetséges, lépjetelek érintkezésbe Philipsékkel: Philips New York Hotel Roosevelt. Mister Lenard Calisch, szabadalmi ügyvivő Philadelphiában, címem nincs, mert amikor Imre a Svábhegyen Gestapo-fogoly volt, addig mindent elégettem. Calisch-sal leveleztünk Eindhovenből, felesége és annak húga 28 éve legjobb barátaim!! Dr. Fritz Heilbronner orvos affidavitot³ akart küldeni, címét Prof. Ulrich Friedemann, a zsidókórház (New York) laboratórium vezetőjétől tudhatjátok meg. Maitre I. Philipp (zongorista)⁴ Hotel Woodward 56th

55

---

¹ Jámbor Ágnes (Budapest, 1909 – Baltimore, 1997) zongoraművész. Édesanyja zeneiskolájában tanult, Első hangversenyét 12 évesen adta egy szimfonikus zenekar kíséretében. A Zeneakadémián Weiner Leó tanítványa volt, de hallgatta Kodály Zoltán kurzusait is. Maga vezényelte zenekart is szervezett. 1926 és 1930 között az *Universität der Künste* Berlinben tanult, egyidejűleg a Humboldt Egyetemen zenetörténet szakot is végzett. Párizsban és Amszterdamban is élt, ott ismerkedett meg a Philips cégnél dolgozó, műkedvelő zongorista férjével. Több koncertet adott Willem Mengelberggel közösen. Hollandia megszállása után kényszerből visszaköltöztek Budapestre, de csak az OMIKE keretében léphetett fel. Magyarország német megszállása alatt részt vett az ellenállásban. A náciellenes ellenálló mozgalomban Budapesten együtt dolgozott Szent-Györgyi Alberttel. Alcaként gyakran egy általa kitalált „Maryushka” nevű prostituátnak öltözött, csábító ruhákban járt, és erősen sminkelte magát. Később nem volt hajlandó ismét visszatérni Németországba, vagy fellépni ott.

A háború után Svédországba emigráltak, majd 1947-ben érkeztek meg az USA-ba férjével. 1947-es első New York-i koncertjéről a *The New York Times* is írt. Férje 1949-ben bekövetkező halála után neves zeneiskolákban tanítást vállalt. Fellépett többek között Starker Jánossal, Ormándy Jenővel, Bruno Walterrel, több lemezfelvétele maradt fent. Rövid ideig Claude Rains színész felesége volt. Önéletrajza: *Escaping Extermination. Hungarian Prodigy to American Musician, Feminist, and Activist*. Purdue University Press, 2020.

² Az 1935-ös budapesti távbeszélőnévsor szerint „Patai Imre dr., a Philips és Vatea r.-t. ügyv. és műsz. igazgatója” az Istenhegyi út 13. sz. alatt lakott.

³ affidavit (ang): eskü alatt tett írásbeli, kezességet vállaló nyilatkozat.

⁴ Isidor Philipp (Budapest, 1863 – Párizs, 1958) zongoraművész, 1903 és 1934 között a Paris Conservatoire tanára. Többek között Albert Schweizert is tanította. 1941 és 1955 között New Yorkban élt, magántanítványai voltak. Kilencvenegy évesen adott búcsúkoncertet, Franck hegedűversenyének nagy kihívást jelentő zongorarészleteit játszotta el. Nagyon jelentős könyveket publikált a zongorajáték technikájáról. Munkásságáról ld. Timbrell, Charles: „Isidor Philipp, His Life and Legacy.” *Journal of the American Liszt Society*. N° 40, July–December, 1996, 48–83.

Street at Broadway New York. Barátom és segítőm volt Párizsban. Erika Morini,⁵ és Emanuel Feuermann⁶ özvegyét, Éva Reifenberget, továbbá Käthe Aschaffenburgot⁷ mozgósítsátok. Ki kell jutnunk. Én 43, Imre 48 kiló!

Hogy Imre milyen érték, arról nem kell írnom, és én is nagyon elmélyültem hivatásomban.

Ne haragudjatok, hogy fárasztalak Titeket, de nincs más út számunkra. Életmentés!! Új címünk: Teleki Pál utca 13. II. 1.⁸ Dr. Sándor Gyula nőorvos (kit feleségével együtt kivégeztek) lakásában lakunk, gyermekeikkel.

Szeretettel ölel Titeket

P. Jámbor Ági

Boonbrightéket azonnal mozgósítsátok!!!!⁹

---

⁵ Erika Morini Siracusano (Bécs, 1904–New York, 1995), osztrák zsidó hegedűművész. Édesapja az osztrák–magyar monarchiabeli Csernovicban született, az ő zeneiskolájában kezdett tanulni. 1916-ban lépett fel először Nikisch Arthur vezényletével, a Berliini Filharmonikusok kísérték. Még mindig csak 17 éves volt, amikor New Yorkban lépett fel, és ott készültek első lemezfelvételei. 1962-ben New Yorkban Isaac Sternnel és Nethan Milsteinnel együtt adott emlékkoncertet Fritz Kreislerre emlékezve. A The New York Times zenekritikusa a valaha élt legjobb női hegedűsként írt róla, amit haragosan visszautasított, mondván, csak jó vagy rossz hegedűjátékos van, függetlenül attól, hogy nőnek vagy férfinak született.

⁶ Emanuel Feuermann (Kolomija [Osztrák-Magyar Monarchia, ma Ukrajna] 1902–1942) zsidó származású csellóművész. Az amatőr muzsikuszülők a gyerekek zenei nevelése érdekében költöztek Bécsbe, ahol fiuk a Bécsi Filharmonikusok első csellolistájától, Friedrich Buxbaumtól tanult. Tizenegy évesen lépett fel először a zenekarral, Haydn *D-dúr csellóversenyét* adta elő. Lipcsében, Kölnben tanult kora nagy muzsikusaitól. Bátyjával és Bruno Walterrel rövid életű vonósrítót alkottak, tanára volt a berlini Musikhochschulének. Fellépett Jascha Heifetzcel, William Primrose-zal és Arthur Rubinsteinnel. A náci hatalomátvétel után távoznia kellett Németországból. Az Anschluss alatt Bécsben koncertezett, baráti segítséggel tudott elmenekülni Brit Palesztinába, majd az Egyesült Államokba. Egy operáció közben halt meg, a legnagyobb muzsikuskok emlékeztek meg róla, félbemaradt karrierjét páratlannak mondták. Felvételei összkiadásban jelentek meg.

⁷ Käthe Aschaffenburg = Katja Andy (Mönchengladbach, 1907 – New York, 2013), zsidó származású amerikai zongoraművész és zongorapedagógus. Édesanyja Clara Schumann tanítványa volt. 1927-től néhány évig Jámbor Ágival együtt koncerteztek. A náci hatalomátvétel után nem tarthatott órákat „árja” tanítványainak, ezért Párizsba költözött, ám ott is engedély nélkül, titokban taníthatott. Miután kitűdött, hogy Katja Andy álnéven, illetve művésznéven dolgozik, kiutasították Franciaországból. Visszatért Németországba, hogy valódi papírokat szerezzen, amit szabónője, Hermann Göhring ismerőse meg is szerzett neki, 1937-ban végleg elhagyta hazáját, és az Egyesült Államokba menekült. Csak mint egy táncosnő kísérelője léphetett fel, csak 1945-ben kapta meg az amerikai kettős állampolgárságot. Nagyra értékelt chicagói zenepedagógus lett. 1958-ban ismerte meg Alfred Brendel, akivel élete végéig szoros barátságban volt, 100. születésnapján Brendel köszöntötte a *Neue Zürcher Zeitung*ban 2007. május 23-án. Pályájáról ld. Moritz von Bredow: *Rebellische Pianistin. Das Leben der Grete Sultan zwischen Berlin und New York*. Graphie. Mainz, Schott Music, 2012.

⁸ Gróf Teleki Pál utca: ma Október 6. utca.

⁹ Ez előző levélben említett James Cowle Hart Bonbrihtról van szó, aki 1941–42-ben konzuli szolgálatot teljesített a budapesti amerikai követségen. Egy interjújában Bonbright említi is Budapest, we met an engineer and his wife Agi Yambor, who gave glorious concerts, and she used to come and play for us in the legation. She gave me lessons, too – a very nice woman. Her husband died at that time, and they were both Jewish and obviously very much worried.” <https://www.adst.org/OH%20TOCs/Bonbright,%20James%20Cowles%20Hart.toc.pdf> Letöltve: 2022. 05. 30.

Patai Imre és Jámbor Ági Lax Henriknek

Budapest, 1946. május 10.
V. Gr. Teleki Pál utca 13. II. 1.

Kedves Heini,

Mr. Juhász¹⁰ közvetítette szíves érdeklődésedeteket irántunk. Mindenekelőtt nagyon hálásan köszönjük a felajánlott affidavitot. Kivándorlási lehetőség egyelőre nemigen van, régi kvótánk érvényét veszítette – ennek ellenére minden irányban dolgozunk azon, hogy valahogyan, valahova kijuthassunk. Bonbrightéktól meghatóan kedves levelet kaptunk és ígéretet arra, hogy kivándorlási törekvésünkben segítségünkre lesz, de úgy tudjuk, hogy Mr. Bonbright külföldi beosztást fog kapni és akkor kevesebb lehetősége lesz a segítségre.

Úgy testileg, mint lelkileg nagy rossz bőrben vagyunk: a szörnyű élményeket, amelyekben valamennyiünknek része volt még csak ki tudtuk volna heverni – ezenkívül azonban minden irányban a legnagyobb csalódásokon mentünk keresztül. Szándékosan nem akarok részletekről írni, mert ezek a részletek mind szorosan összefüggenek a Márkus Andorral¹¹ való barátság tökéletes felbomlásával. Legfeljebb csak annyi, hogy rengeteg bajon és üldözésen mentünk keresztül, ... szabotázs... kémelhárító ... Gestapo ... politikai rendőrség stb. Szépen megszervezett kutató laboratóriumomat tökéletesen kifosztották, villánk az ostrom alatt félig tönkrement, lakásaink elpusztultak, minden holmink elveszett. Laboratóriumi berendezésemet, irataimat még ma sem kaptam vissza, az általam épített és szervezett gyárban még ma is azok vannak bent, akik engem a német megszállás alatt üldöztek és kifosztottak... pereskedés... korrupció... Ilyen körülmények között természetes, hogy mindent megmozgatunk, hogy kijussunk innen... talán majd sikerül elfelejteni a szörnyű kalandokat.

Csak legszűkebb családunk maradt meg, Ági egyik kedves nénikéje az ostrom utolsó napjaiban halt meg, Laci öcsémet, aki a munkatáborból súlyos szívbajjal jött haza, néhány héttel ezelőtt temettük el.

Ági sokat dolgozik, koncertjei vannak, tanít, abból élünk, amit ő keres.

Amennyire a gyár és a laboratórium nélkül lehet, én is igyekszem dolgozni – most már hozzájutok néhány amerikai folyóirathoz, mindezek azonban csak elméleti próbálkozások... legfeljebb néhány szabadalmi bejelentés a jövő számára. Mr. Juhásztól nagy örömmel értesültünk sikeredről, Peti fejlődéséről.¹² Talán tudjátok már, hogy Kőnig Dénes¹³ a Szálasi uralom¹⁴ alatt öngyil-

---

¹⁰ Magyar származású amerikai katonai megbízott Budapesten a háború után.

¹¹ Márkus Andor (1890 – London, 1960), a két világháború között az Angol–Magyar Bank igazgatója. Közgazdasági írásokat publikált a *Nyugatban* is.

¹² Lax Péterről (1926), a későbbi Abel-díjas matematikusról van szó.

¹³ Kőnig Dénes (1884–1944. október 19.), matematikus családba született, édesapja, Kőnig Gyula volt. már 1916-ban egyetemi magántanár, 1935-ben kiemelt professzor. Az első gráfelméleti könyv szerzője, matematikai tételt neveztek el róla. A nyilas hatalomátvétel után leugrott Bartók Béla út 28. szám alatti házuk tetejéről.

¹⁴ Szálasi Ferenc (1897–1946), szélsőjobboldali politikus, az 1944. március 19-i német megszáll-

kos lett, Szűcs Adolfot¹⁵ az ostrom utolsó napján megölték a nyilasok, Bauer Mihály¹⁶ a gettóban halt meg. Ortvyay¹⁷ a felszabadulás után lett öngyilkos, Beke Manó¹⁸ viszont, tudomásom szerint, él, az Eötvös Loránd Matematikai és Fizikai Társulat működése szünetel, ... hamarjában ezeket ragadom ki jellemzésül, a mi szűkebb tudományos életünk jellemzésére. A fizikai tudományos életet megpróbáltuk életre kelteni oly módon, hogy a Természettudományi Társulatban új szakosztályt létesítettünk – sajnos nem megy semmi, nincs pénz munkára, nincs meg az atmoszféra.

Még egyszer köszönöm az érdeklődést és a felajánlott segítséget, Klárral és a gyerekekkel együtt sokszor, szívélyesen üdvözöl

Imre

Kedves Klári és Heini, nagyon hálás lennék, ha megírnátok, hogy azok közül a barátaink közül, akikhez Ti a kiutazástok alkalmával leveleket adtunk, kikkel találatok érintkezést és megítéléseket szerint a mi kivándorlásunknál kiknek a segítségére lehet számítani. Nagyon kérlek, küldjétek el a választ Mr. Juhászhoz, mert így hamarabb megkapjuk. Én is nagyon köszönöm érdeklődéseiteket és szeretettel ölellek Mindnyájatokat

Klári

Jámbor Ágnes Henry Laxnak és feleségének

58

Budapest, 1946. június 16.

V. Gr. Teleki Pál [ma: Október 6.] u. 13.

Kedves Klári és Heini,
nagyon örültünk május 5-én kelt k. leveleteknek; korábbi leveleteket sajnos nem kaptuk meg. Mi május 10-én írtunk Nektek, reméljük, ez a levél már elért Titeket.

---

lás után egyre inkább a politikai életközpontjába került és október 15-én a németek segítségével átvette a hatalmat. A nyilaskeresztes terror kitalálója és elszabadítója. 1946-ban háborús bűnösként kivégezték.

¹⁵ Szűcs [Schlesinger] Adolf (1884–1945) matematikus, bölcseleti doktor, állami főreáliskolai tanár a budapesti II. kerületben, műegyetemi magántanár. Középiskolai tanári állásából elbocsátották, mert 1919-ben előadott a Munkásakadémián.

¹⁶ Bauer Mihály (1874–1945) matematikus, műegyetemi tanár. Mindössze 18 éves volt első tudományos publikációja közreadásakor. Algebrával és számelmélettel foglalkozott. Leginkább külföldön publikált, közleményeinek listáját őrzi a Johann Christian Pogendorff (1796–1877) alapította, majd tovább fejlesztett *Biographisch Literarisches Handwörterbuch* V. kötete.

¹⁷ Ortvyay Rudolf (1855–1945) fizikus, egyetemi tanár, 1925-től akadémikus. A szegedi Ferenc József Tudományegyetem matematika tanszékének alapítója, dékán. 1928-tól haláláig a budapesti egyetem tanára, tudományos szervező, a nevéhez fűződik az atomelmélettel foglalkozó Paul Dirac, Wigner Jenő, utóbb Nobel-díjas tudósok és Neumann János vendégelőadói felkérése.

¹⁸ Beke Manó (Pápa, 1862 –Budapest, 1946), matematikus, akadémikus. A nők közép- és felsőfokú tanulmányainak egyik előharcosa volt. Önvallomása szerint: „Egész életem csupa boldogság, mert taníthattam szóval és írásban, matematikai értekezéseket és tudományos kézikönyveket írhattam, részt vehettem a legtöbb kulturális alkotásban, lexikonszerkesztésekben, és más munkákban, nem törődve semmi mással, mint a tudománnyal és a tanítással. Abban hittem, hogy nem magamért, hanem másokért, a jövőért dolgozom.” Emlékére 1951-ben nagy presztízsű emlékdíjat alapítottak.

A mi kivándorlási terveink valamennyire előbbre jutottak, Imre ígéretet kapott, hogy egy állami kutatóintézettől meghívást fog kapni, mint fizikus.¹⁹ Arra is felszólítást kaptunk, hogy szerezzük meg útlevelünket. Még egyszer hálásan köszönjük a felajánlott affidavitot: lehetséges, hogy nem lesz rá szükség, mégis nagyon hálásak lennénk, ha ezt minél előbb elküldenétek Mr. Juhasz címére.

Előző levelünkben megírtuk, hogy mennyi borzalmas kalandon mentünk keresztül: az általános zsidóüldözésen kívül Imrét, később engem is üldözött a német és a magyar Gestapo, kémelhárító, rendőrség, bujkáltunk, hajszálon múltott, hogy megmenekültünk a Maros utcai kórházban történt vérengzés²⁰ elől... Imre még mindég nem kapta vissza a nyilasok által elrabolt laboratóriumát, gyárában még mindig a nyilasok a vezetők...

Azóta még a következő történt: még tavaly meghívást kaptam egy svédországi hangversenykörütra, azóta szaladgálunk útlevelünk és az orosz kiutazási engedélymegszerzése érdekében. Tegnap végre megkaptuk az orosz kiutazási engedélyt, útlevelünk közben lejárt, most a meghosszabbításért fogunk szaladgálni. Valószínű, hogy négy héten belül mégis el fogunk tudni utazni. Svédországi címünk: Göteborg, Erik L. Magnus, Dicksons gatan 12.

Imre ügyei itt most már jó irányban haladnak, kirablói népbíróság elé kerültek és talán hamarosan visszakapja különleges bírói eljárás alapján, itteni munkakörét is. Kivándorlási szándékunk ettől függetlenül változatlan és türelmetlen Imre holnaptól Szentgyörgyi²¹ meghívása folytán az egyetemi élettani intézetben fog dolgozni, egy rendkívül érdekes biofizikai témakörben. Imrét a probléma és a professor egyénisége annyira érdeklik, hogy ezt a munkásságát akkor is meg szeretné tartani, ha gyárát és laboratóriumát visszakapja és mi még mindig nem tudnánk kijutni. Imre még mindig szeretettel gondol a vesekő-vizsgálatokra is, azt reméli, hogy talán még alkalma lesz ezeket egyszer veled folytatni. A háború alatt egy olyan quartzlámpát és röntgensövet készített, amely bevezethető a gégebe, a nyelőcsőbe, gyomorba, sőt a duodenumba is, mintakészülékét, amelytől Kellermann el volt ragadtatva, a kémelhárító, mint „titkos adóállomást” elrabolta.

---

¹⁹ Patai [született Pollák] Imre (Budapest, 1894 – Philadelphia 1949), a vákuumtechnika feltalálója, a magyar elektrotechnikai gyárpar egyik megalapítója. A budapesti műegyetem elvégzése után 1924-ben alapította a Vatea Részvénytársaságot, mely az általa kidolgozott eljárással telepes rádióvevőcsöveket gyártott, majd vállalatát eladta a Philips cégnek. A Tungsram cég egyik kutatómérnöke volt. 1930-tól a Magyar Philips Vállalat műszaki igazgatója volt. 1938-ban rövid ideig a Philips hollandiai anyavállalatoknál működött, majd visszatért Budapestre, ahol vákuumtechnikai gyárat alapított. 1946-ban Svédországba, majd 1947-ben az USA-ba költözött feleségével, ahol a George Washington egyetem tanára, utóbb a Franklin Institut Bartol Laboratory tanácsadó fizikusa volt.

²⁰ 1945. január 12-én a kerület nyilasai közel száz embert, betegeket, orvosokat fosztottak ki, majd gyilkoltak meg a Budai Chevra Kadisa XII. kerületi Maros utcai zsidó kórházban.

²¹ Szentgyörgyi Albert (1896 – Woods Hole, Massachusetts, 1986), iskolateremtő kutatóorvos, biokémikus. Anyai ágon neves orvosdinasztia leszármazottja. Külföldi tanulmányutak után Szegeden telepedett le, a Rockefeller Alapítvány segítségével hozott létre korszerű laboratóriumot. 1931-ben sikerült izolálnia a C-vitamint. Ezért és az izomműködés biofizikájáért 1937-ben orvosi Nobel-díjat kapott. A II. világháborúban az ellenállás egyik vezetője. A háború után aktív közéleti szerepet vállalt egy új demokratikus Magyarország létrehozásában bízva. 1945-ben a budapesti tudományegyetemen alapított tanszéket. 1947-ben emigrált az Egyesült Államokba.

Én is sokat dolgozom: most egy héten belül négy nagy hangversenyszereplésem van, többek között Chopin f-moll és Beethoven Es Dur koncertek, Beethoven Sonata Apassionata, orosz művek bemutatása stb. ...

Mindentől eltekintve: már *nagyon* szeretnék Titeket látni!!!! Tekintettel arra, hogy a kilátásba helyezett amerikai meghívás még csak ígéret, nagyon hálásak lennénk, ha közölnétek, milyen további lépéseket lehetne megtenni, hogy Imre valamilyen kutató laboratóriumba meghívást kapjon?!! Imre írt az amerikai Philips társaságnak is, eddig még nem kaptunk választ. Baronnak is akarunk írni, talán ő is tud segíteni.

Mindnyájatokat sok szeretettel ölel Imre nevében is

Ági

Patai Imre Lax Henriknek

Hindás 1946 július 24.

Kedves Heine,

időközben valószínűleg megkaptátok Hindásból írt első levelünket és így tudjátok, hogy két héttel ezelőtt érkeztünk – itteni barátaink meghívására – Svédországba.²² Ági első zenekari hangversenye Göteborgban szeptember végén lesz, egyelőre pihenünk és levelezünk mindenfelé. Itteni barátaink – akik ez idő szerint a lappok között nyaralnak – azt szeretnék, ha itt maradnánk Svédországban, a mi terveink azonban változatlanok: minél előbb kijutni Amerikába.

Kedves Heini, ha nem nagyon terhel, a következő szívességre kérlek: legfontosabb folyóiratom az *Electronics* (:McGraw Hill publication:); ennek a folyóiratnak megindulásától előfizetője vagyok és 1941 végéig kaptam is a számokat. El tudnád intézni, hogy 1946 januártól kezdődően előfizessék a lapra és hogy az eddigi és a következő számokat elküldjék Göteborgi címemre (Dicksonsgatan 12)? Megkérhetnék arra is, hogy az előfizetési díjat küldd be helyettem – hamarosan módot fogok találni a kiegyenlítésre. Megérdeklőhetnéd, hogy az 1942–45 évfolyamok valahol megkaphatók-e és milyen áron?

Elutazásunk előtti napokban halt meg Beke Manó 85 éves korában – a felszabadulás után, sőt, Hollandiából való visszaérkezésünk óta nem láttam az öregurat – nemrég halt meg Kerékjártó professzor is tüdőbajban.

Nagyon hálás lennék a következő címekért is: Szilárd Leó (Chicago), Báron Gyula,²³ Holló Gyula.²⁴ Szívességedet előre is köszönöm.

Ági nevében is Mindnyájatoknak meleg üdvözetet küld

Patai Imre

²² Hindás egy városközpont HARRYDA községben, mintegy 35 kilométerre keletre Göteborgtól.

²³ Báron Gyuláról (1891–1973) van szó, aki Lax Henrikkel közösen könyvet írt *Belgyógyászati speciális vizsgálóműszerek (laboratórium, röntgen stb.) eredményeinek értelmezése* (1928) címmel, több szakkönyv mellett szerkesztette a *Therápia* (1924–1938) folyóiratot.

²⁴ Holló [Herzl] Gyula (1893 – New York, 1973) orvos, az imént idézett Báron–Lax-könyv egyik szakmai lektora, több orvosi könyv szerzője, tüdőspecialista. Az 1910-es évek végén a budafoki Weisz Manfréd Tüdőbeteg Szanatóriumában működött. 1921-től 1930-ig a budapesti Charité Poliklinika Tüdőbeteg Osztályának főorvosa, illetve osztályvezető főorvosa volt. Ezt követően saját magánygyógyintézetét vezette, majd a zsidótörvények után felszámolta kórházát, és az Egyesült Államokba emigrált. Itthon neves betegei voltak Bartók Béla, Kosztolányi Dezső, Füst Milán, Karinyth Frigyes és Szigeti József. A Bartókkal való kapcsolata a zeneszerző haláláig fennmaradt.

Patai Imre levele Lax Henriknek

Hindás, 1946. augusztus 17.

Kedves Heini és Klári,

augusztus 7-én kelt kedves leveleteket és az affidavitet nagyon hálásan köszönjük, külön köszönöm az Electronics megrendelését. Kivándorlásunk időpontját folyamatban lévő levelezésünk eredményeitől tesszük függővé. Amint már írtam, kilátásban van egy állami kutatólaboratóriumba való meghívás, találmányaim ügyében is levelezek. Itteni mindennapos megélhetésünk Ági koncertezése révén biztosítottnak látszik, talán én is tudok majd pénzt keresni, azt is reméljük, hogy időközben Budapesten is sikerülni fog követeléseimnek legalább egy részét behajtani. Az biztos, hogy Ági Amerikában is hamarosan érvényesülni fog, de addig nem akarunk kimenni, amíg utazásunk költségeit és ott tartózkodásunknak legalább első felét nem biztosítottuk. Persze, ha én meghívást kapnék, vagy pedig Ági, amiről ugyancsak folynak tárgyalások, mindezek a problémák önként megoldódnának és azonnal nekilátnánk az utazási előkészületeknek. Amint az itteni tartózkodási engedélyünket megkaptuk, igyekszünk megszerezni a kivándorlási útlevelet és az amerikai beutazási engedélyt, akár vizitorvízumot, akár quótát. Ebben talán Mr. Bonbright, aki hozzánk végtelenül kedves és baráti, tud majd segíteni.

Magyarország helyzetét a legközelebbi jövőben rendkívül sötétnek látom, nemcsak pénzügyi nehézségek, de legfőképp a teljes erkölcsi leromlottság és a komplikált politikai viszonyok miatt. Az ország sokáig küzdőtér lesz, biztonsági övezet.

Minden borzalmas kalandunk dacára nem sajnálom, hogy közvetlenül belekerültünk a forgatagba. A háború kitörése óta benne vagyok egy folyamatos mélylélektani kutatásban az egyén és a tömeg háborús ösztöneire vonatkozólag. Eddigi eredményeimet budapesti analitikus barátaink (már akik életben maradtak) kezdik felhasználni, gyakran idézőjel nélkül. Az írás nehezen megy, el vagyok készülve heves vitákra, hiszen olyan borzalmasan ragaszkodunk háborús ösztöneinkhez.

Sajnáljuk, hogy Magatokról olyan keveset írtatok, nagyon érdekelne, hogy Heininek van-e alkalma tudományos munkára, mit dolgozik, mi volt Peti első munkájának tárgyköre, sok-sok minden más is.

Még egyszer sok köszönettel és szívélyes barátsággal

Imre